עין משפט נר מצוה

קז א ב מיי' פי"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה ד:

קח ג ד מיי' פי"ד שם הלכה ג:

א ה מיי' פ"ט שם הל' ד ה סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' פז סעיף ג:

ב ו מיי' שם הלכה כ וסמג שם טוש"ע י"ד סי' פח סעיף א:

רבינו גרשום

חלקו מבחוץ. כלומר היה כזית חלב וחלקו מבחוץ אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית מהו. פטור שלא אכל השיעור בצירוף: מבפנים חייב. כלומר הכניס השיעור השלם לתוך פיו וחלקו בפיו לחצאין ובלעו אעפ"כ חייב: ר' יוחנן אמר חייב הרי נהנה גרונו בכזית. ואע"ג דחלקו בפיו בגרונו הרי נהנה גרונו בכזית: ור"ש בן לקיש אמר פטור אכילה במעיו. כלומר בעינן שיבלענו יחד במעיו: אלא לריש לקיש היכי משכחת לה דמיחייב. כלומר לריש לקיש דאמר חלקו בפיו פטור היכי משכחת לה בשום בר נש שאוכל כשיעור איסורא [בבת אחת] והא אי אפשר שיבלענו יחד שלא יוותר בפיו קצת והדר בולע בפעם אחרת: אמר רב כהנא בגרומיתא זעירתא. כלומר בשומן של הארכובה שדבוק בארכובה שבולעו יחד העצם והשומן שאותו שומן חשוב חלב: מחוסר קריבה. שמחוסר להקריבו לאו כמחוסר מעשה דמי. כלומר אע"ג דאינו יחד ואינו בצירוף כיון דאוכלו השיעור כולו אין אנו חוששין וחייב: בשל בין השינים לא פליגי. כלומר לא פליגי דלא מצטרף כי פליגי בשל בין החניכים הדבוק לחיך לפנים מן השינים: מר סבר אפי' במעיו בעינן כזית. והאי לאו במעיו הוא: מאי קא מיבעיא ליה אי הוה עיכול כו'. כלומר קא מיבעיא ליה כיון דהקיאו אי חשוב בפעם ראשונה כמעוכל וכיון דהדר אכלו לא חשוב אכילה דהוי כעפרא אי לא הוי עיכול: תיבעי ליה כזית. כלומר תיבעי ליה שמתחלה אכל כזית והקיאו והדר אכלו אי חייב שתים דלא הוי עיכול או אין חייב אלא אחת דהוי עיכול: אלא בתר מעיו אזלינן כו'. כלומר אי בתר מעיו אזלינן ואין במעיו אלא חצי שיעור אי בתר גרונו אזלינן והרי נהנה גרונו בכזית: תפשוט ליה מדר' אסי. דבתר גרונו אזלינן: א"ל מופת הדור דלאו זימנין סגיאין. כלומר אדם חשוב אמרתה קמיה דר' יוחנן בענין זה שאכל חצי זית והקיאו וחזר ואכלו: ואמר לך הרי נהנה גרונו בכזית. וחייב: סליק פירקא

חלקו מבחוץ. פירש בקונטרס כזית אבר מן החי חלקו לשנים קודם שיתננו לתוך פיו ואכל זה לבדו ואח"כ אכל חציו השני משמע דאם נתן שני החלקים בפיו ובלען בבת אחת חייב לכ"ע ואין נראה דאם כן מאי קשיא ליה לריש לקיש היכי משכחת לה דמיחייב וכי אינו יכול לבלוע כזית בבת אחת והא אמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ.) דבית הבליעה מחזיק כביצת תרנגולת דגדולה יותר מגרוגרת כדמוכח בפרק חלון (עירובין דף פ:) דאיכא כמה גרוגרות בסעודה של עירוב וגרוגרת גדולה יותר מכזית כדמוכח בפרק המצניע (שבת דף צא.) ואמרי' בפ' אמרו לו (כריתות דף יד.) דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים משמע דשני זיתים מחזיק ועוד דכי היכי דאע"פ שחלקו מבחוץ והכניסם בבת אחת לתוך פיו מיחייב לר' יוחנן דאזיל בתר אכילת פיו לפי שנהנה גרונו כזית בבת אחת ה"נ אפילו בלען בזה אחר זה יתחייב לריש לקיש דאזיל בתר אכילת מעיו כיון שיש כזית בבת אחת במעיו קודם שיתעכל דאינו ממהר להתעכל כדמוכח בסמוך ונראה לפרש דחלקו מבחוץ פטור ואפילו אכלו בבת אחת דבעינן שיהא מחובר בפיו ויהיה עליו שם אכל משום דהכא חדוש הוא כדפירש בקונט' דבעלמא לא מיחייב אגידין ועצמות והכא מיחייב ואין לך בו אלא חידושו אבל חלקו בפנים חייב דדרך הוא שנחלק בפיו בשעת לעיסה וריש לקיש פטר ואפי' חלקו בפנים ולכך דוחק הש"ס אליביה היכי משכחת לה שיתחייב בדרך אכילה ומשני בגרומיתא זעירתא דאין אדם לועסו אלא בולעו ומיהו לרבי אלעזר ודאי [י] חייב חלקו מבחוץ דאפילו אכל זה אחר זה מיחייב:

הדרן עלך גיד הנשה

כל הבשר אסור לבשל בחלב. תימה דלא תני בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשין כמו בהנך פירקין ובתוספתא תני להו ושמא מאי דשייר במתניתין פירש בברייתא ואשמעינן דחייל איסור בשר בחלב אאיסור מוקדשין ורשב"ם פי' דאיצטריך משום חו"ל דס"ד דאינו נוהג בח"ל משום דאיתקש לבכורים (שמות כג) בחד קרא ראשית בכורי אדמתך לא תבשל גדי בחלב אמו ולפירושו ניחא הא דאמר בפ' ראשית הגז (לקמן דף קלו.) דארץ דבכורים אתא למעוטי חו"ל דאע"ג דהיא מלוה התלויה בארץ איצטריך משום דאיתקיש לבשר בחלב: **ואסור** להעלות עם הגבינה על השלחן חוץ מבשר דגים וחגבים. הא' חוץ לא איצטריך דאפילו לבשל שרי אלא אגב רישא נקטיה:

הנודר

מכללו אבל אבר דלא הותר מכללו לא כי אתא רב דימי אמר בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מרבי יוחנן חלקו מבחוץ מהו אמר ליה פטור מבפנים מאי אמר ליה [א]חייב כי אתא רבין אמר חלקו מבחוץ פטור מבפנים רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב הרי נהנה גרונו בכזית וריש לקיש אמר פטור אכילה במעיו בעינן וליכא אלא לרבי שמעון בן לקיש היכי משכחת לה דמחייב אמר רב כהנא בגרומיתא זעירתא ורבי אלעזר אמר אפילו חלקו מבחוץ נמי [ב]חייב (א)מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי אמר ר"ש בן לקיש כזית שאמרו חוץ משל בין השינים ורבי יוחנן אמר אף עם בין השינים אמר רב פפא בשל בין שינים דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בין החניכיים מר סבר [ג]הרי נהנה גרונו בכזית ומר סבר אכילה במעיו בעינן אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל חצי זית אחר חייב מ"ט הרי נהנה גרונו בכזית בעא רבי אלעזר מר' אסי אכל חצי זית [ד]והקיאו וחזר ואכלו מהו מאי קא מיבעיא ליה אי הוי עיכול אי לא הוי עיכול ותיבעי ליה כזית אלא אי בתר גרונו אזלינן אי בתר מעיו אזלינן ותפשוט ליה מדרבי אסי רבי אסי גמריה איעקר ליה ואתא ר' אלעזר לארכוריה והכי קאמר ליה למה לי חצי זית אחר לימא מר בדידיה [ה]דאיכא למשמע מינה תרתי שמעינן מינה דלא הוי עיכול ושמעינן מינה דהרי נהנה גרונו בכזית אישתיק ולא א"ל ולא מידי א"ל מופת הדור לא זימנין סגיאין אמרת קמיה דרבי יוחנן ואמר לך הרי נהנה גרונו בכזית:

הדרן עלך גיד הנשה

כל [ו]הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים [ז]ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן חוץ מבשר דגים וחגבים

הנודר

מכללו. אגל חיה: **חלקו מבחוץ.** לכזית אבר מן החי נחלק לשנים קודם שיתננו לתוך פיו ואכל זה לבדו ואח"כ אכל חציו השני: **מהו.** מי מצטרפי לחיוביה ככל שאר איסורים דקיימא לן דמצטרפי שיעורייהו לחצאין בתוך כדי אכילת פרס כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ:) או דילמא כיון דחידוש הוא דהא גידין ועצמות דעלמא לא מיחייב עלייהו והכא מיחייב ואימא אין לך בו אלא חדושו וכי אכיל ליה בבת אחת מיחייב דסתם אכילה בבת אחת משמע אבל לחצאין לא: **מבפנים.** לאחר שבא סמוך לבית בליעתו בלעו לחצאין: **אכילה במעיו.** כשהוא יורד לתוך מעיו צריך שיהא בו שיעור אכילה: **היכי משכחת לה דמיחייב.** בכזית הא אי אפשר ללעוס אכילה(א) כולה יחד: **בגרומיתא זעירתא.** עצם קטן של כף הירך שיש בו משהו בשר וגיד ועצם משלימו לכזית ואין אדם לועסו אלא בולעו: **מחוסר קריבה.** שנתרחקו זה מזה מעט: **מחוסר מעשה.** (ב)כמי שלא אכל אלא חצי זית: **חוץ משל בין השינים.** צריך שיהא כזית במה שהוא בולע לבד הנשאר בשיניים: **בשל בין השינים.** אפילו רבי יוחנן מודה דלא מיחשיב בהדיה דהא אין נהנה לא גרונו ולא מעיו שאין אדם טועם עד שיהא סמוך לבית הבליעה כדכתיב (איוב יב) וחיך [ג](יטעם אוכל): **בין החניכיים.** המדבק[ד] בחכו שגרונו נהנה בו ומעיו לא נהנו: **חייב.** ואע"ג דלא בא במעיו זית שלם לא בבת אחת ולא בזה אחר זה: **הרי נהנה גרונו.** בטעם שני חצאי זיתים. והא דרבי אסי פליגא אדרב דימי ורבין דאמרי לעיל משמיה דרבי יוחנן חלקו מבחוץ פטור. והאי [ג]נהנה גרונו משום דהנאת גרונו היינו טעימה והרי טעם שני חצאי זיתים ואע"ג דזה אחר זה הוא לא איכפת לן הואיל ובכדי אכילת פרס הואי אבל הנאת מעיים אינה אלא במילוי כרס ואע"ג דבלע שני חצאי זיתים לא נתמלא כרסו אלא בחצי זית שכשבלעו לזה יצא כבר זה: **אי הוי עיכול.** בבליעתו והוי פירשא בעלמא ואכילה שניה לאו כלום היא: **תבעי ליה כזית.** ולחייבו ב' מלקיות: **אלא אי בתר גרונו אזלינן.** דפשיטא ליה דלאו עיכול הוא וקא מיבעיא ליה מי אמרינן הרי נהנה גרונו או דילמא הרי לא נהנו מעיו אלא בחצי זית: **תפשוט ליה מדרבי אסי.** דבתר גרונו אזלינן: **רבי אסי גמריה איעקר ליה.** כלומר רבי אלעזר תרוייהו פשיטא ליה ולא הוצרך לישאל כלום אלא שמעיה לרבי אסי ששכח שמועתו ששמעו שניהם מפי ר' יוחנן שאפילו חזר ואכל אותו [ד]כזית עצמו חייב ושמעיה לרבי אסי דקא נקיט כזית אחר(ה) אבל ההוא לא אלמא הוי עיכול ואתא לאדכוריה ושאל לו בלשון בעיא משום כבודו אכלו לאותו עצמו מהו כלומר היזכר מה ששמעת על כך: **אישתיק.** רבי אסי: **א"ל.** ר' אלעזר: **מופת הדור.** גדול הדור כמו (זכריה ג) אנשי מופת המה: **זימנין סגיאין אמרת.** דבר זה לפני רבי יוחנן דאפילו בההוא עצמו חייב והודה לדבריך ואמר הרי נהנה גרונו בכזית(ו):

הדרן עלך גיד הנשה

כל הבשר אסור לבשל בחלב. דאע"ג דאמר רחמנא גדי [שמות כג] הוא הדין לחיה ועוף ומיפלג פליגי בה לקמן (קיג.) איכא למ"ד דאורייתא ואיכא למ"ד דרבנן: **ואסור להעלות.** דילמא אתי למיכלינהו כי הדדי דקא נגעי ובלעי מהדדי ואע"ג שמותר לאכול בשר אחר גבינה כדאמרינן בגמרא [קה.]:

הנודר

מסורת הש"ס

א) [זבחים קה:], ב) נ"ל כמי, ג) [נ"ל אוכל יטעם לו], ד) בס"א: הדביק, ה) בס"א: אחר, ו) [וע"ע תוס' ב"ב פא. ד"ה ההוא למעוטי כו' ותוס' לקמן קט. ד"ה אלא],

גליון הש"ס

גמ' והקיאו וחזר ואכלו. עי' יומא פא ע"א וכמ"ש שם ומנחות סט ע"א תד"ה דבלע ובר"ש פי"ו מ"ו דאהלות:

שיטה מקובצת

א] הא אי אפשר ללעוס אכילה לבולעה כולה יחד: ב] מחוסר מעשה מי שלא אכל: ג] והאי דנקט גרונו משום דהנאה: ד] שאפי' חזר ואכל אותו חצי זית עצמו חייב ושמעיה לר' אסי דקא נקיט חצי זית אחר אבל ההוא: ה] הרי נהנה גרונו בכזית ולא הוי עיכול הס"ד: ו] לר' אלעזר ודאי דמחייב חלקו מבחוץ אפי' אכל: